

Hallituksen esitys Eduskunnalle sotilastapaturmalakeiksi sekä eräiksi siihen liittyviksi laeiksi

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan sotilastapaturmien ja -sairauksien korvaamisjärjestelmä uudistettavaksi. Asevelvollisten, Yhdistyneiden Kansakuntien suomalaisissa valvontajoukoissa palvelvien sekä eräiden puolustusvoimien palveluksessa olevien henkilöiden korvausturva ehdotetaan järjestettäväksi sotilastapaturmalain nojalla. Ehdotettu järjestelmä vastaisi voimassa olevaa lakisääteistä tapaturmavakuutusjärjestelmää. Nuorten asevelvollisten erityistarpeet ja asevelvollisuuden suorittamiseen liittyvät erityisolosuhteet on kuitenkin ehdotuksessa otettu huomioon.

Sotilastapaturmalain nojalla korvattaisiin sotilastapaturmat ja palvelussairaudet. Asevelvollisuutta suoritettaessa vallitsevat erityiset olosuhteet on otettu huomioon ehdotuksessa niin, että tapaturmasuoja kattaisi myös säännönmukaisella vapaa-ajalla ja palvelukseen liittyvillä lomilla tapahtuneet vahingoittumiset. Tapaturmien lisäksi ehdotetaan palvelussairaudet korvattaviksi. Ehdotettu järjestelmä mahdollistaisi myös ammatillisen kuntoutuksen nykyistä tehokkaamman järjestämisen.

Määrältään sotilastapaturmakorvaus seuraisi soveltuvin osin tapaturmavakuutuslainsäädännön korvauksia. Lakiin ehdotetaan kuitenkin otettavaksi erityinen säännös vähimmäisvuosityöansiosta, jotta nuorille ja usein vailla ammatillista koulutusta oleville asevelvollisille turvattaisiin riittävä vähimmäiskorvaus.

Sotilasvammalaki jää voimaan niin, että niiden henkilöiden korvausturva, joiden asepalveluksesta johtuva vammautuminen tai sairastuminen on sattunut ennen ehdotetun lainsäädännön voimaantuloa, järjestettäisiin edelleenkin sotilasvammalain nojalla. Ehdotettu lainsäädäntö ei näin ollen vaikuttaisi sotainvalidien korvausturvaan.

Samalla ehdotetaan säädettäväksi laki taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta. Sen nojalla korvattaisiin siviilihenkilöille puolustusvoimille kuuluvista taisteluvälineistä aiheutuneet ruumiinvammat.

Ehdotetut lait ovat tarkoitettut tulemaan voimaan 1 päivänä tammikuuta 1991.

SISÄLLYSLUETTELO

	Sivu		Sivu
YLEISPERUSTELUT	3	mintaan annetun lain 18 §:n muuttamisesta	13
1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys	3	1.3. Laki taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta ...	13
1.1. Tavoitteet	3	2. Voimaantulo	13
1.2. Keinot	4	LAKITEKSTIT	14
1.2.1. Sotilastapaturmat	4	1. Sotilastapaturmalaki	14
1.2.2. Korvaukset	6	2. Laki Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan annetun lain 18 §:n muuttamisesta	15
1.2.3. Taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamat tapaturmat	8	3. Laki taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta	15
2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu	8	LIITE	17
2.1. Nykyinen tilanne	8	Rinnakkaisteksti	17
2.2. Valmisteluvaiheet ja -aineisto	10	2. Laki Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan annetun lain 18 §:n muuttamisesta	17
3. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset	10		
4. Esityksen taloudelliset vaikutukset	11		
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	11		
1. Lakiehdotusten perustelut	11		
1.1. Sotilastapaturmalaki	11		
1.2. Laki Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoi-			

YLEISPERUSTELUT

1. Esityksen yhteiskunnallinen merkitys

1.1. Tavoitteet

Vuosittain määrätään varusmiespalvelukseen noin 31 000 asevelvollista. Varusmiespalvelusta suorittaville asevelvollisille sattuu vuosittain noin 1 000 sellaista vahingoittumista tai sairastumista, joka johtaa myönteiseen korvauspäätökseen. Korvaukset suoritetaan sotilasvammalain (404/48) nojalla.

Yli puolet vahingoittumisista ja sairastumisista on sellaisia, joissa haitta-aste palveluksen päättymisen jälkeen jää alle 10 %:n. Jatkuvaa korvausta suoritetaan vuosittain noin 100 tapauksessa. Näistä suurin osa on sellaisia, joissa sotilasvammalain nojalla vahvistettu haitta-aste jää alle 25 %:n. Vaikeasti vammautuneita on vuosittain noin 10. Korvattavia kuolemantapauksia aiheutuu niin ikään vuosittain noin 10.

Suurimman ryhmän vaikeasti vammautuneista muodostavat liikenneonnettomuuksissa loukkaantuneet. Myös kuolemantapaukset sattuvat pääosin liikenneonnettomuuksien aiheuttamina. Suuri osa liikenneonnettomuuksista aiheutuu lomamatkoilla. Vamman sattumisen tai sairauden ilmenemisen ajankohdalla on merkitystä sille, suoritetaanko korvausta.

Kertausharjoituksiin kutsutaan vuosittain noin 50 000 reserviläistä. Myönteisiä korvauspäätöksiä tehdään vuosittain noin 250, mutta jatkuvaa korvausta suoritetaan vuosittain noin 5—10 uudelle tapaukselle.

Suomen Yhdistyneiden Kansakuntien käyttöön asettamaan rauhanturvaamisjärjestelmään kuuluvia on noin 1 500 henkilöä. Heille sattuu vuosittain noin 60 vammaa tai sairautta, joista korvaus tulee suoritettavaksi.

Kadeteille, soitto-oppilaille ja siviilipalvelusmiehille sattuu harvoin korvauksiin johtavia ruumiinvammoja tai sairauksia. Puolustusvoimille kuuluvista erilaisista taisteluvälineistä aiheutuu siviiliväestölle ruumiinvammoja har-

voin, korkeintaan yksi tapaus vuodessa. Vahingoittunut on usein lapsi.

Sotilasvammalaki on vuodelta 1948. Lakiin on tehty viime vuosina useita muutoksia. Muutosten myötä laista on kehittynyt hyvin monimutkainen ja vaikeaselkoinen. Muutosten tavoitteena on ollut ensisijaisesti ikääntyvien sotainvalidien korvausturvan parantaminen. Tämän johdosta muutokset palvelevat ensisijaisesti ikääntyvän väestön tarpeita.

Sotilasvammalain kautta myös muut sotilasvammalain korvausturvan piiriin kuuluvat henkilöryhmät, ensisijaisesti asevelvollisuuttaan suorittavat, ovat tulleet osallisiksi näistä etuuksista. Samalla eräät nuorten asevelvollisten erityistarpeet, esimerkiksi ammatillinen kuntoutus, ovat jääneet vaille riittävää huomiota. Sotilasvammalain yksinkertaistaminen ei ole mahdollista ilman, että sotainvalidien etuudet voivat kärsiä.

Varusmiespalveluksen suorittaminen perustuu lakisääteiseen velvollisuuteen. Tänä aikana asevelvollisen mahdollisuudet vaikuttaa sosiaaliturvansa tasoon ovat rajoitetut. Varusmiespalvelusaikana ei asevelvollisella ole pääsääntöisesti työansioita. Usein hänellä ei ole ansioita myöskään varusmiespalvelusta edeltäneeltä ajalta, jos palvelusta tullaan suorittamaan suoraan koulun päätyttyä. Tuleva elämänurakaan ei monessa tapauksessa ole vielä hahmottunut.

Varusmiespalveluksen suorittaminen muodostaa erityiset olosuhteet siihen osallistuvalle. Terveysriskien on katsottu asepalveluksessa olevan suuremmat kuin muussa toiminnassa, koska olosuhteet muun muassa edesauttavat tartuntariskejä. Tämän lisäksi usein raskaissa olosuhteissa suoritettavat harjoitukset voivat vaikuttaa asevelvollisen henkiseen ja ruumiilliseen tilaan.

Yhteiskunnan vastuuta asevelvollisesta on pidettävä suurempana kuin työnantajan vastuuta työntekijästä. Näiden syiden johdosta yhteiskunnan tulisi turvata varusmies tehokkaasti tapaturmien ja sairastumisien aiheuttamien menetysten varalta.

Tavoitteena on luoda varusmiesten, Yhdistyneiden Kansakuntien palveluksessa olevien sekä eräiden muiden ryhmien turvaksi korvausjärjestelmä, joka luo palveluksessa tapahtuneiden tapaturmien ja sairauksien varalle kattavan korvausjärjestelmän. Uuden korvausjärjestelmän tulisi mahdollisimman läheisesti noudattaa voimassa olevia yleisiä järjestelmiä, jotka ovat osoittautuneet käyttökelpoisiksi. Ensimmäisessä tällainen järjestelmä on lakisääteinen tapaturmavakuutusjärjestelmä. Ehdotus sotilastapaturmien korvausjärjestelmän uudistamisesta noudattelee pääpiirteissään tätä järjestelmää. Sotilasvammalaki jätettäisiin voimaan koskemaan niiden henkilöiden korvausturvaa, joiden korvaustapahtuma on sattunut ennen ehdotetun uuden järjestelmän voimaantuloa. Ehdotuksella ei olisi näin ollen vaikutusta sotainvalidien korvausturvaan.

Uudistuksen tarkoituksena on säännellä lähinnä rauhanajan palvelusta. Asevelvollisten osalta ehdotettu järjestelmä mahdollisesti vastaisi sellaisenaan tarpeita myös poikkeusoloissa. Muutostarpeita saattaisi syntyä muun muassa kantahenkilökunnan korvausturvan osalta, mutta tämän ehdotuksen yhteydessä ei ole katsottu tarpeelliseksi ehdottaa muutosta tähän.

Edellä selostettujen asevelvollisuuden suorittamiseen liittyvien erityisten olosuhteiden vuoksi tulee tapaturmavakuutusjärjestelmää täydentää niin, että myös palveluksen aikana tapahtuneet sairaudet korvattaisiin. Tarkoituksena on riittävän kattavan turvan saavuttamiseksi, että myös tapaturmat, jotka sattuvat säännönmukaisten lomien aikana, korvattaisiin.

Tapaturmavakuutuslain (608/48) mukaisten ansionmenetykskorvausten perusteena käytetään korvausensaajan vuosityöansiota. Vammaisten ikärakenteen ja elämäntilanteen johdosta ei järjestelmä ilman muuta sovellu varusmiehen elämäntilanteeseen. Tämä tulee ottaa huomioon vuosityöansion määräytymisessä.

1.2. Keinot

1.2.1. Sotilastapaturmat

Voimassa olevassa lainsäädännössä ei ole säännöksiä, jotka riittävän kattavasti takaisivat korvausturvan nykyisin sotilasvammalain soveltamisalan piiriin kuuluvalla henkilöryh-

mälle. Tämän johdosta ehdotetaan säädettäväksi oma erillinen, mutta kuitenkin olemassa olevaan korvausjärjestelmään kytkeytyvä laki sotilastapaturmien ja sairauksien korvaamista varten.

Varusmiespalveluksessa ja palveluun liittyvissä olosuhteissa tapahtuvien tapaturmien ja sairauksien korvaaminen ehdotetaan toteutettavaksi erillisin säännöksin säätämällä tapaturmavakuutuslakiin kytkeytyvä sotilastapaturmalaki. Samalla ehdotetaan muutettavaksi Suomen osallistumisesta YK:n rauhanturvaa- mistoimintaan annetun lain (514/84) 18 §.

Ehdotuksen mukaan korvausta suoritettaisiin sotilastapaturman ja palvelussairaudesta johdosta asevelvolliselle, Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaa- mistoimintaan annetun lain 2 §:ssä tarkoitettuun rauhanturvaa- mistoimintaan kuuluvalla henkilölle sekä sanotun lain 5 §:ssä tarkoitettua koulutuksessa olevalle sekä sellaiselle puolustusvoimien palveluksessa olevalle henkilölle, jolla ei ole oikeutta saada valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta annetun lain (/) tai tapaturmavakuutuslain mukaista korvausta vamman tai sairauden johdosta. Kuolemantapauksessa oikeus eräisiin korvauksiin olisi mainittujen henkilöiden tapaturmavakuutuslaissa tarkoitetuilla omaisilla. Sotilastapaturmalain soveltamisalan ulkopuolelle jäisi puolustusvoimien palkattu henkilökunta, joka on virka- tai työsopimussuhteinen.

Paitsi varusmiespalveluksen ajalta korvausta suoritettaisiin myös ennen varsinaisen palveluksen alkamista lakisääteiseen ennakkoterveystarkastukseen, kutsuntatilaisuuteen sekä sotilastapaturman esikunnan määräämään tarkastukseen taikka varusmiespalvelusta tai sotilasvirkaan valmistavaa koetta edeltävään valintatai pääsykokeeseen taikka testiin osallistuvien henkilöiden tapaturmien johdosta. Tämä merkitsisi laajennusta voimassa olevaan sotilasvammalain mukaiseen korvausturvaan verrattuna.

Sotilastapaturmalain soveltamisalan piiriin kuuluvalla henkilölle korvattaisiin sotilastapaturmina palveluspaikalla tai siihen kuuluvalla alueella taikka palveluksen edellyttämällä matkalla sattunut tapaturma, joka on aiheuttanut vamman tai sairauden. Korvattaviksi tulisivat myös palveluspaikalla tai siihen kuuluvalla alueella vapaa-aikana sattuvat vahingoittumiset.

Varusmiesten vapaa-aika ja lomat ovat olennaisesti lisääntyneet. Tämä aiheuttaa erityistar-

peen säännellä myös vapaa-aikana ja tavanomaisilla lomilla sattuvia vahingoittumisia sotilastapaturmalaisissa. Lomien saattaminen tapaturmakorvauksen piiriin on perusteltua myös siksi, että varusmiehen mahdollisuudet kustantaa itselleen yksityistapaturmasuojaa ovat palveluksen aikana rajoitetut. Tapaturmasuojaa ehdotetaan laajennettavaksi nykyisestä näiltä osin.

Varusmiehillä on oikeus henkilökohtaiseen lomaan, joka myönnetään ilman erikseen esitettävää syytä. Palvelusaikanaan erityisesti kunnostautuneelle varusmiehelle voidaan antaa myös kuntoisuuslomaa. Lisäksi voidaan myöntää tietyin edellytyksin henkilökohtaista syylomaa. Varusmiesten vapaa-ajan ja henkilökohtaisen loman ja mahdollisen kuntoisuusloman toisistaan erottaminen olisi vaikeaa ja tulisi todennäköisesti aiheuttamaan korvauskäytännössä epätydyttäviä ratkaisuja. Tämän johdosta ehdotetaan, että varusmiehille vapaa-aikana ja henkilökohtaisilla lomilla sekä kuntoisuuslomilla sattuvat vahingoittumiset korvattaisiin sotilastapaturmalain nojalla. Koska henkilökohtaista syylomaa myönnetään pakotavista henkilökohtaisista syistä opiskelun, taloudellisten tai sosiaalisten syiden perusteella pitkäksiin aikaa, ei tällaisilla pitkillä, selvästi tiettyä tarkoitusta varten myönnettyillä palvelukseen kuulumattomilla lomilla sattuvien vahingoittumisten korvaamista pidetä perusteltuna.

Vapaa-aikana ja tavanomaisilla lomilla sattuvien vahingoittumisten korvaaminen merkitsisi selvää periaatteellista laajennusta nykyiseen sotilasvammalakiin verrattuna. Korvattaviksi tulevien vapaa-ajalla ja lomalla tapahtuvien vahingoittumisten määrän arvioiminen on vaikeata. Vakavimmat vammat, jotka johtavat pidempiaikaiseen työkyvyttömyyteen, yleensä sattuvat lomamatkoilla. Liikennevahingot ovat merkittävin yksittäinen vahinkoryhmä. Liikennevahingoissa korvaus suoritettaisiin sotilastapaturmalain mukaan, mutta maksetut korvaukset perittäisiin siltä vakuutuslaitokselta, jossa ajoneuvo on vakuutettu.

Voimassa olevaan sotilasvammalakiin merkitsisi laajennusta myös ehdotus, jonka mukaan muustakin kuin palveluksesta aiheutuneet tapaturmaisesti saadut vammat ja sairaudet korvattaisiin asevelvollisille sotilastapaturmina, jos vahingoittuminen on sattunut ennen varsinaisen palveluksen alkamista asevelvollisuuden suorittamiseen liittyvässä lakisääteisessä ennak-

koterveystarkastuksessa, kutsuntatilaisuudessa tai vastaavassa. Perusteena näiden korvaamiseen on velvollisuus saapua tarkastukseen ja kutsuntaan.

Sotilastapaturmana korvattaisiin myös muun kuin sotilastapaturman aiheuttaman vamman tai sairauden olennainen paheneminen, jos paheneminen on todennäköisesti aiheutunut sotilastapaturmasta. Korvausta maksettaisiin tällöin vamman tai sairauden pahenemisen ajalta.

Jos vamma tai sairaus on toisen henkilön tahallaan aiheuttama, mutta se on tapahtunut vahingoittuneen tai sairastuneen sotilastoimen vuoksi tai hänen suorittaessaan samaansa tehtävää, korvattaisiin tällaiset vahingoittumiset ja sairastumiset henkilön palvelusasemasta johtuvina sotilastapaturmina. Tämä vastaa tapaturmavakuutuslaissa noudatettavaa korvauskäytäntöä. Esityksessä ei ole ehdotettu muutettavaksi vallitsevaa käytäntöä suhtautumisessa omaan myötävaikutukseen palveluksessa saadun vamman tai sairauden johdosta korvausta myönnettäessä.

Palvelussairaudella tarkoitettaisiin ammattitautia taikka muuta sellaista sairautta, joka todennäköisesti olisi palveluksesta aiheutunut taikka todennäköisesti palveluksen olennaisesti pahentama sairaus tai vamma.

Ammattitautilaissa (1343/88) ja -asetuksessa (1347/88) toteutettu ammattitaudin määrittely ehdotetaan otettavaksi käyttöön myös sotilastapaturmalain palvelussairauden määrittelyssä. Palveluksen erityispiirteet otettaisiin kuitenkin huomioon korvattavuudessa. Näin ollen palvelussairauden käsite olisi ammattitaudin käsitettä laajempi. Myös muut palveluksen todennäköisesti aiheuttamat sairaudet tai sen olennaisesti pahentamat sairaudet ja vammat korvattaisiin, koska on todennäköistä, että vain ammattitautteina kaikki palvelukseen liittyvät sairaudet ja vammat eivät tulisi korvattaviksi. Palvelussairauksien syntymiseen vaikuttavat ne erikoiset olosuhteet, joissa palvelusta suoritetaan. Erityisillä olosuhteilla tarkoitetaan kaikkia niitä erityispiirteitä, jotka palveluksen suorittamisessa ilmenevät ja jotka merkitsevät selviä eroja tavanomaiseen elämiseen ja päivittäiseen työntekoon. Esimerkkeinä voidaan mainita palveluspaikalla tapahtuva ympärivuorokautinen oleskeleminen, palvelukseen olennaisesti liittyvä yhteismajoitus, harjoitusten ja toiminnan tapahtuminen maasto-olosuhteissa ulkoilmassa erilaisissa vaihtelevissa sääoloissa, palvelukseen usein liittyvä huomattava fyysinen rasi-

tus ja nopeasti tapahtuvat siirtymiset paikasta toiseen.

Myös muun kuin sotilastapaturmaksi tai palvelussairaudeksi katsottavan vamman tai sairauden olennainen paheneminen korvattaisiin, jos paheneminen palveluksessa on todennäköisesti aiheutunut palvelukseen liittyvistä olosuhteista. Palvelussairauksina korvattaviksi tulevat sairaudet korvattaisiin vakuutuslääketehtäessä noudatettavien periaatteiden mukaisina, eikä korvauskäytäntöä olisi tarkoitus nykyisestä muuttaa muuta kuin siltä osin, mitä lainsäädännön muuttaminen sinänsä aiheuttaa. Lisävammoja tai -sairauksia, jotka ilmenevät sairauden tai vamman vaikutuksesta, ei nykyisestä poiketen enää korvattaisi, vaikka ne ilmeisesti liittyisivätkin korvatus sairauden synnyttämään poikkeukselliseen alttiuteen tai taipumuksen.

Palvelussairaudeksi tai sen seuraukseksi katsottaisiin myös sellainen sairaus sekä pahenemistapauksessa myös vamma, joka ilmenee vasta myöhemmin palvelussuhteen päättymisen jälkeen, jos sitä todennäköisesti voidaan pitää korvattavana ammattitautina tai muuten palveluksen aiheuttamana.

1.2.2. Korvaukset

Korvauksen hakemisesta, korvausvelvollisuudesta, korvauksesta, korvausasioiden käsittelystä, korvauksensaajan puhevallan käyttämisestä, osallistumisesta tapaturmalautakunnan toiminnasta aiheutuviin kustannuksiin, muutoksenhausta, takautumisoikeudesta ja tietojen antamisvelvollisuudesta olisi soveltuvien osin voimassa, mitä tapaturmavakuutuslaissa, ammattitautilaissa ja tapaturmakorvausta saavien invaliidihuollosta annetussa laissa (592/63) on säädetty. Korvauksena suoritettaisiin muun muassa päivärahaa, tapaturmaeläkettä, haittarahaa, perhe-eläkettä ja korvattaisiin kuntoutuksesta aiheutuneet kustannukset.

Päivärahaa suoritettaisiin pääsääntöisesti vasta palveluksen päättymisen jälkeen jokaiselta päivältä, kunnes vamma tai sairaus on parantunut, kuitenkin enintään yhden vuoden ajan sotilastapaturman sattumispäivästä tai palvelussairauden ilmenemispäivästä lukien tätä päivää lukuun ottamatta. Päivärahan suorittamisen edellytyksenä olisi, että työkyky on alentunut tapaturmavakuutuslaissa tarkoitetulla tavalla.

Myös tapaturmaeläkettä suoritettaisiin pääsääntöisesti vasta palveluksen päättymisen jälkeen. Tapaturmaeläkkeen suorittaminen vahingoittuneelle tai sairastuneelle tulisi kysymykseen silloin, kun vamma tai sairaus ei ole parantunut sinä aikana, jona päivärahaa lain mukaan on voitu suorittaa tai kun päivärahan maksaminen muuten on päättynyt sekä silloin, kun päivärahaa ei ole lainkaan maksettu. Tapaturmaeläkkeen myöntämisen edellytyksenä olisi, että vahingoittuneen tai sairastuneen työkyvyn voidaan korvattavan vamman tai sairauden johdosta arvioida alentuneen tapaturmavakuutuslaissa tarkoitetulla tavalla.

Haittarahalla on tarkoitus korvata niitä vaikeuksia, jotka sotilastapaturman tai palvelussairauden seurauksena syntyneestä vammasta tai sairaudesta voi vahingoittuneelle tai sairastuneelle aiheutua muussa kuin ansiotoiminnassa, kuten perhe-elämässä, virkistys- ja harrastustoiminnassa tai osallistumisessa yhteiskuntaelämään. Haittarahan määräämisessä käytettävä haittaluokitus soveltuisi myös sotilastapaturmalaissa tarkoitettuihin palvelussairauksiin.

Tapaturmavakuutuslain ja samalla sotilastapaturmalain mukaisen päivärahan, tapaturmaeläkkeen ja perhe-eläkkeen tarkoituksena on korvata tapaturman tai ammattitaudin aiheuttamaa ansionmenetystä. Ansionmenetys määräytyy vuosityöansion perusteella. Tapaturmavakuutuslain mukaan vuosityöansiona pidetään työntekijän saamaa työansiota, jonka hän tapaturman sattuessa olisi vuoden pituisen ajanjakson kuluessa todennäköisesti saanut. Tapaturmavakuutuslaissa on säädetty myös muun muassa ne tapaukset, joissa työntekijän vuosityöansiota ei voida luotettavasti selvittää, jolloin arviointi täytyy tehdä muilla perusteilla, ottaen huomioon muun muassa työntekijän työkyky ja ammattitaito. Koska sotilastapaturmalain mukaan korvaukseen oikeutetuista suuri osa olisi opiskelijoita, tulisivat heihin sovellettaviksi tapaturmavakuutuksessa opiskelijoiden vuosityöansioden määräämisessä noudatettavat periaatteet.

Jos työntekijän vuosityöansio alittaa tapaturmavakuutuslain 16 §:n 6 momentissa säädetyn vuosityöansion vähimmäismäärän, käytetään korvauksen perusteena vuosityöansion vähimmäismäärää. Taustalla on ajattelu, että tietty vähimmäistoimeentulo voidaan taata silloinkin, kun ansiotulot ovat vuosityöansion vähimmäismäärää pienemmät. Erityisesti nuorten asevelvollisuutta suorittavien henkilöiden

kohdalla on keskeistä heidän vuosityöansionsa määrittely. Tapaturmavakuutuslain työntekijää koskevat säännökset, jotka rakentuvat työnantajan ilmoittamaan työpalkkaan, eivät sellaisenaan sovellu sotilastapaturmalain piiriin kuuluviin tilanteisiin.

Varusmiespalveluksen suorittaminen tapahtuu nykyisin aikaisempaa nuorempana. Huomattava osa palvelukseen tulevista nuorista on keskiasteen koulutuksen tai lukion päättäneitä, vailla ammattia tai opiskelupaikkaa tai ilman työpaikkaa olevia taikka vain tilapäistyössä olleita. Näin ollen heidän ammatinvalintaa koskevat suunnitelmansa ja mahdollisuutensa päästä opiskelemaan eivät useinkaan ole selvillä. Vuosityöansion arvioiminen jouduttaisiin näissä tapauksissa perustamaan vain oletuksiin, ja arvioiminen käy sitä vaikeammaksi, mitä nuorempi henkilö on kysymyksessä.

Nuorten asevelvollisten kohtuulliselle korvaustasolle johtavan vähimmäisvuosityöansion määräämisperusteen löytäminen on heidän merkittävimpiä erityistarpeitaan. Tämä edellyttää, että sotilastapaturmalaisissa otettaisiin tapaturmavakuutuslaista poikkeava periaate käyttöön. Nuoren asevelvollisen kohdalla olisi turvattu nykyisen lain tapaan riittävä vähimmäiskorvaustaso erityisesti tapaturmaeläke- ja perhe-eläketapauksissa. Tämä ehdotetaan toteutettavaksi ottamalla näissä tapauksissa vähimmäisvuosityöansion määräämisen perusteeksi keskimääräinen ansiotasotaso työssä käyvillä suomalaisilla.

Keskimääräiseksi ansiotasoksi on arvioitu vuonna 1989 noin 70 000 markkaa. Tapaturmavakuutuslain 16 §:n 6 momentissa tarkoitettu vuosityöansion vähimmäismäärä, johon tehdään vuosittain TEL-indeksin mukainen tarkistus, on 35 300 markkaa vuonna 1989. Tämä kerrottuna kahdella vastaisi likimäärin keskimääräistä ansiotasoa. Kaksinkertainen vähimmäisvuosityöansio tulisi sovellettavaksi vain niissä tapauksissa, joissa tapaturma- tai perhe-eläkettä tulee suoritettavaksi eikä henkilön vuosityöansiota tapaturmavakuutuslain säännösten mukaan laskettuna olisi pidettävä tätä suurempana. Menettely vuosityöansion arvioimiseksi ei näin ollen eroaisi siitä, mitä tapaturmavakuutuksessa tällä hetkellä noudatetaan, mutta se varmistaisi riittävän vähimmäiskorvaustason. Näitä lukumäärältään vähäisiä tapauksia lukuun ottamatta sovellettaisiin tapaturmavakuutuslaissa yleisesti noudatettavia vuosityöansion määräämisperusteita.

Terveystenhuollon järjestämisestä puolustusvoimissa annetun lain (322/87) mukaan sen piiriin kuuluvat henkilöt ovat palvelusaikanaan puolustusvoimien terveydenhuollon vastuulla. Myös lääkinnällinen kuntoutus, jota järjestetään palvelusaikana, on järjestetty mainitun lain nojalla. Ammatillisen kuntoutuksen aloittamiseen ei yleensä ole tarvetta palvelusaikana palvelusajan lyhyiden vuoksi.

Voimassa olevassa sotilasvammalaissa on ammatillinen kuntoutus kokonaan sääntelemättä. Nuorten henkilöiden kuntouttamismahdollisuudet on todettu hyviksi ja tällöin on todennäköistä, että suurin osa heistä pystyy palaamaan tai siirtymään kuntoutuksen jälkeen normaaliin työelämään. Ammatillisen kuntoutuksen järjestämisessä juuri nuorten korvaussenssaajien erityistarpeet tulisi ottaa huomioon.

Tapaturmavakuutuslainsäädännössä kuntoutus on järjestetty nykyajan vaatimuksia vastaavaksi. Ehdotettu uudistus merkitsisi sotilastapaturmalain soveltamisalaan kuuluvien henkilöiden pääsemistä ammatillisen kuntoutuksen piiriin sen jälkeen, kun palvelus on päättynyt.

Palveluksen päättymisen jälkeen vahingoittuneella tai sairastuneella olisi oikeus tapaturmakorvausta saavien invalidihuollosta annettussa laissa tarkoitettuun kuntoutukseen. Kuntoutus olisi osa sotilastapaturman tai palvelus-sairauden korvausta. Sen tarpeen tulisi olla syysuhteessa korvattavaan sotilastapaturmaan tai palvelussairauteen.

Kuntoutustoimenpiteinä tulisivat kysymykseen tarpeellisiksi katsottavat tutkimukset, kuntouttamishoito- ja toimintakyvyn edistämiseksi tai säilyttämiseksi, ammattikoulutus yleisissä ammattioppilaitoksissa tai kursseilla tai erityisissä vammaisten ammattioppilaitoksissa. Muita kuntoutustoimenpiteitä olisivat työhönvalmennus entisessä tai uudessa työpaikassa tai työklonikassa, laina tai avustus työvälineiden ja koneiden hankkimista tai oman yrityksen perustamista varten sekä tuki työhön sijoittumiselle joko entiseen työpaikkaan tai uuteen työhön.

Kuntoutusajan toimeentulon turvaamista varten maksettaisiin vakuutuksesta täysimääräinen päiväraha tai tapaturmaeläke. Lisäksi korvattaisiin tarvittaessa vahingoittuneen välttämättömät elatusmenot. Kuntoutusasiassaan vahingoittuneella olisi oikeus valittaa vakuutuslaitoksen päätöksestä, kuten tapaturmavakuutusasioissa yleensäkin.

Sotilasvammalain nojalla suoritettavat korvaukset eivät ole veronalaista tuloa. Ansionmenetykskorvaukset eivät nykyainsäädännössä yleensä ole verosta vapaita. Yhdenmukaisesti tapaturmavakuutuslain korvausten kanssa ehdotetaan, että sotilastapaturmalain nojalla suoritettavat ansionmenetykskorvaukset olisivat veronalaista tuloa.

Työntekijäin eläkelaisissa (395/61), kansaneläkelaisissa (347/56) ja liikennevakuutuslaissa (279/59) on säännökset tapaturmavakuutuslain mukaisten etuuksien huomioon ottamisesta määrättäessä sanotuissa laeissa säädettyjä etuuksia. Lakisääteinen tapaturmavakuutus on ensisijainen korvausjärjestelmä, jota muut sosiaalivakuutusjärjestelmät täydentävät. Koska sotilastapaturmalaki kytkeytyy tapaturmavakuutuslakiin, ehdotetaan, että ensisijaisuuden suhteen noudatettaisiin samoja periaatteita kuin tapaturmavakuutuslaissa. Näin ollen sotilastapaturmalain mukaiset korvaukset olisivat etuuksien yhteensovittustapauksissa ensisijaisia.

Sotilasvammalaki jäisi muuttumattomana voimaan, koska niiden henkilöiden korvausturva, joiden vamma tai sairaus on ilmennyt ennen ehdotetun uuden lain voimaantuloa, järjestettäisiin edelleen sotilasvammalain nojalla.

Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan annetua lakia ehdotetaan muutettavaksi niin, että nykyisin sotilasvammalaissa ja laissa Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan säänneltyjen henkilöryhmien oikeus korvaukseen vamman ja sairauden johdosta sekä korvaukset järjestettäisiin uudelle pohjalle. Muutos koskisi Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan annetun lain 2 §:ssä tarkoitettuun rauhanturvaamisorganisaatioon kuuluvia henkilöitä ja mainitun lain 5 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa olevia sekä sellaisia puolustusvoimien palveluksessa olevia henkilöitä, joilla ei ole oikeutta saada valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta annetun lain tai tapaturmavakuutuslain mukaista korvausta vamman tai sairauden johdosta.

Nykyisin näiden henkilöiden korvaukset määräytyvät joko sotilasvammalain tai tapaturmavakuutuslain mukaan siitä riippuen, kumpi on korvauksensaajalle edullisempaa. Korvaukset ovat verovapaat siinäkin tapauksessa, että ne on määrätty tapaturmavakuutuslain mukaan. Kun tapaturmavakuutuksessa etuudet on mitoitettu niiden verollisuuden poh-

jalta, ei nykyinen verovapauteen perustuva tilanne ole tarkoituksenmukainen. Yhtenäiseen korvausjärjestelmään siirtyminen edellä mainittujen henkilöiden osalta on tarpeellista.

1.2.3. Taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamat tapaturmat

Sotilasvammalain mukaan suoritetaan korvausta Suomen kansalaisen tapaturmaisesti saamasta ruumiinvammasta, jos se on aiheutunut puolustusvoimille kuuluvista taisteluvälineistä. Tällaisista välineistä aiheutuneiden vammojen korvaaminen ei edellytä, että joku henkilö olisi huolimattomuudellaan aiheuttanut vahingon. Kuitenkin korvaus tämäntyyppisistä vahingoista määräytyy normaalisti vahingonkorvausoikeudellisin perustein. Tämän johdosta ehdotetaan säädettäväksi sotilastapaturmalain säätämisen yhteydessä vahingonkorvauslakiin (412/74) kytkeytyvä erillislaki, jossa valtiolle asetettaisiin tuottamuksesta riippumaton vastuu puolustusvoimille kuuluvien taisteluvälineiden aiheuttamasta ruumiinvammasta. Näiden tapausten siirtäminen tapaturmavakuutusjärjestelmään ei ole korvauksen määräämiseen nähden perusteltua, koska käytännössä näissä tapauksissa vahingon kärsinyt on usein lapsi ja tapaturmavakuutuslainsäädäntö taas koskee työssä olevia henkilöitä.

Oikeus saada korvausta olisi niillä henkilöillä, jotka eivät saa korvausta sotilastapaturmalain mukaan tai joiden korvaus ei määräydy valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta annetun lain tai tapaturmavakuutuslain mukaan. Korvausoikeuden syntyminen edellyttäisi ruumiinvammaa, kuten nykyinen sotilasvammalakikin.

Korvausta määrättäessä noudatettaisiin soveltuvien osin vahingonkorvauslain säännöksiä.

2. Nykyinen tilanne ja asian valmistelu

2.1. Nykyinen tilanne

Sotilasvammalain mukaan suoritetaan korvausta palveluksessa aiheutuneen ruumiinvamman tai sairauden johdosta asevelvolliselle, puolustuslaitoksen palveluksessa olevalle henkilölle, jonka oikeudesta saada ruumiinvamman johdosta korvausta ei säädetä valtion

viran- ja toimenhaltijain tapaturmakorvauksesta annetussa laissa eikä tapaturmavakuutuslaissa, ja puolustuslaitoksen työssä olevalle työvelvolliselle. Kysymykseen tulevat varusmiespalvelusta suorittavat henkilöt ja kertausharjoituksissa olevat reserviläiset sekä siviilipalvelusta suorittavat henkilöt, kadetit, soitto-oppilaat sekä toimiupseerioppilaat ensimmäisen vuosikurssin aikana. Lain soveltamisalan ulkopuolelle jää puolustusvoimien palkattu henkilökunta.

Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan annetun lain mukaan rauhanturvaamisorganisaation kokoonpanoihin kuuluvan ja koulutuksessa olevan oikeus korvaukseen ratkaistaan ja korvaukset suoritetaan sotilasvammalain mukaan. Korvaus on kuitenkin suoritettava sen mukaan, mitä tapaturmavakuutuslaissa säädetään, jos niin määräytyvä korvaus on suurempi kuin sotilasvammalain mukainen korvaus.

Myös muu kuin edellä mainittuihin henkilöryhmiin kuuluva Suomen kansalainen, joka on saanut ruumiinvamman puolustusvoimille kuuluvista taisteluvälineistä, jotka eivät ole oikeudettomasti olleet muun kuin puolustusvoimien hallussa, on oikeutettu sotilasvammalain mukaiseen korvaukseen. Korvausta suoritetaan palvelusvammoista, puolustusvoimille kuuluvista taisteluvälineistä aiheutuneista ruumiinvammoista, palvelussairauksista, seuraus- ja liittynäisvammoista ja sairauksista, kuolemantapauksista sekä katoamistapauksista.

Palvelussairauksista oikeuttaa korvaukseen sairaus, jos palvelukseen liittyneiden erikoisten olosuhteiden todennäköisillä syillä voidaan katsoa aiheuttaneen sen tai olennaisesti vaikuttaneen sen ilmaantumiseen tai pahentumiseen. Jos korvatus vamma tai sairauden vaikutuksesta ilmaantuu lisävamma tai -sairaus, voidaan se katsoa korvattavaksi, jos sillä voidaan todeta olevan syyssuhde perusvammaan tai sairauteen. Liittynäisvamma tai -sairaus korvataan kokonaan tai osaksi sen mukaan, miten olennaisena korvatus perusvamman tai sairauden vaikutusta liittynäiseen vammaan tai sairauteen on pidettävä.

Korvauksena annetaan vahingoittuneelle tai sairastuneelle sairaanhoitoa, päivärahaa ja elinkorkoa sekä niiden lisäyksiä ja täydennyskorkoa, hänen omaisilleen huoltoeläkettä ja lisähuoltoeläkettä sekä kuolinpesälle hautauspua. Sotilasvammalain mukaiset korvaukset

ovat sekä valtion verotuksessa että kunnallisverotuksessa saajansa verovapaata tuloa.

Sairaanhoitokorvauksina korvataan lääkärin antama tai määräämä tarpeellinen hoito, lääkärin määräämät lääkkeet sekä puhdistus- ja sidostarvikkeet. Lisäksi korvataan muun muassa apuvälineet, asuntoon kuuluvat välineet ja laitteet sekä asunnon muutostyöt sekä kerran vuodessa tapahtuva lääkärintarkastus yleisen terveydentilan selvittämiseksi sekä erikoistutkimus. Lisäksi sairaanhoitokorvauksena korvataan lääkinnällinen kuntoutus.

Ammatillisen työkyvyttömyyden korvaus suoritetaan päivärahana. Päivärahaa annetaan siihen saakka, kunnes vamma tai sairaus on parantunut tai ryhdytään suorittamaan elinkorkoa, kuitenkin enintään siihen asti, kun vamman syntymisestä tai sairauden ilmaantumisesta on kulunut yksi vuosi. Sotilasvammalain elinkoron tarkoituksena on vammasta tai sairaudesta aiheutuvan yleisen haitan korvaaminen. Elinkoron suuruus vahvistetaan korvattavan vamman tai sairauden vakuutuslääketieteellisesti arvioitavan haitta-asteen osoittamaksi osaksi elinkoron laissa mainitusta täydestä määrästä.

Päiväraha ja elinkorko maksetaan sille, jonka elätettävänä on aviovaimo ja laissa tarkoitettuja 17 vuotta nuorempia lapsia. Lisäksi voidaan elinkoron lisäyksiä suorittaa avuttomuus- ja haitallisia, vaatelisia, moottoriajoneuvollisia ja opaskoirallisia.

Toimeentulon tukikorvauksena voidaan myöntää tietyin edellytyksin sairausapulisää ja korotettua sairausapulisää. Korotettua sairausapulisää voidaan myöntää korvauksen saajalle silloin kun hänen toimeentulonsa on korvaukseen oikeutettujen sairauksien ja vammojen hoitotoimenpiteistä johtuvien kustannusten takia tai muusta erityisestä syystä vaikeutunut. Tällöin otetaan huomioon myös omaisten aiheuttamat kustannukset. Korotettua sairausapulisää annetaan vaikeasti vammaiselle, jonka selviytyminen kotihoidossa edellyttää sellaisia hoito-, apu-, kuljetus- tai muita vastaavia järjestelyjä, joista aiheutuu jatkuvasti huomattavia toimeentuloa vaikeuttavia kustannuksia. Täydennyskorko on toimeentulon tueksi tarkoitettu korvaus, jos korvauksen saajan tulot alittavat erikseen vahvistetun kohtuullisena pidetyn tulotason, eikä tulojen vähäisyys tai puute ole tilapäistä.

Kuoleman johdosta suoritetaan hautausapua omaisille, ja eräissä tapauksissa heihin verrat-

taville henkilöille suoritetaan tai voidaan myöntää huoltoeläkettä. Huoltoeläke voidaan suorittaa täysimääräisenä tai osittaisena. Vastaavasti kuin täydennyskorkoa voidaan myöntää myös lisähuoltoeläkettä leskelle, jonka toimeentulo on vaikeutunut.

Sotilasvammalaissa tarkoitetut korvausasiat käsittelee tapaturmavirasto. Tapaturmaviraston antamaan päätökseen voi hakea muutosta vakuutusoikeuteen tehtävällä valituksella. Vakuutusoikeuden päätöksestä voi valittaa silloin, kun kysymys on oikeudesta korvaukseen, korkeimpaan oikeuteen.

2.2. Valmisteluvaiheet ja -aineisto

Sosiaali- ja terveysministeriön asettama sotilastapaturmien korvaustoimikunta ehdotti mietinnössään (1989:12) sotilastapaturmakorvausjärjestelmän uudistamista.

Toimikunnan ehdotus ei ollut yksimielinen. Toimikunta oli kuitenkin yksimielinen siitä periaatteesta, että sotilasvammalaki korvattaisiin sotilastapaturmalalla. Erimielisyydet koskivat esitetyn järjestelmän yksityiskohtia.

Ehdotuksista käytiin laajahko lausuntokierros. Toimikunnan mietinnöstä pyydettiin lausunnot seuraavilta: puolustusministeriö, oikeusministeriö, valtiovarainministeriö, pääesikunta, tapaturmavirasto, korkein oikeus, vakuutuslaitos, valtiokonttori, kansaneläkelaitos, eläketurvakeskus, Vakuutusalan Kuntouttamiskeskus, Sotainvalidien Veljesliitto, Tapaturmavakuutuslaitosten Liitto, Työeläkelaitosten Liitto, Suomen Varusmiesliitto, Maatalousyrittäjien eläkelaitos, Liikennevakuutusyhdistys ja tapaturmalautakunta.

Lausunnonantajat olivat toimikunnan kanssa samaa mieltä, että ehdotuksessa mainittujen henkilöryhmien korvausturvan järjestäminen palveluksessa sattuneen kuoleman, tapaturman tai sairastumisen johdosta olisi saatava sellaisen korvausjärjestelmän alaiseksi, joka mahdollisimman hyvin seuraisi yleistä maan korvauslainsäädännössä tapahtuvaa kehitystä.

Pääesikunnan mielestä toimikunnan esitys merkitsee palvelukseen kutsuttujen asevelvollisten osalta merkittävää parannusta olemassa olevaan vakuutusturvaan nähden. Pääesikunnan mielestä tulisi ottaa huomioon, että varusmiespalvelukseen kutsutut ovat taloudellisilta lähtökohdiltaan siinä tilanteessa, että heiltä yleensä puuttuvat edellytykset järjestää oma ja

huollettavien omaistensa vakuutusturva vapaaehtoisilla vakuutuksilla.

Muun muassa puolustusministeriö, pääesikunta, vakuutuslaitos ja Sotainvalidien Veljesliitto yhtyvät toimikunnan enemmistön mielipiteeseen, jonka mukaan nuorten asevelvollisten korvausturva laajennettaisiin koskemaan myös säännönmukaisella vapaa-ajalla ja tavanomaisilla lomilla sattuvat vahingoittumiset ja ehdotukseen vähimmäisvuosityöansion määrittämisestä.

Oikeusministeriöllä ei ollut huomauttamista ehdotuksen suhteen.

Ehdotus sotilastapaturmalaksi perustuu pääosiltaan toimikunnan ehdotukseen.

3. Esityksen organisatoriset ja henkilöstövaikutukset

Sotilastapaturmalain täytäntöönpanosta huolehtisi tapaturmavirasto. Tapaturmavirasto on perinteisesti käsitellyt asevelvollisten ja vastaavien sotilastapaturmalaisissa tarkoitettujen henkilöryhmien korvausasioita. Korvaustapah-tumina olevien sotilastapaturmien ja erityisesti palvelussairauden käsitteiden huomattava yhdenmukaisuus sotilasvammalain mukaan korvattavien palvelusvammojen ja -sairauksien kanssa puoltaa tapaturmavirastoa sotilastapaturmakorvauksia käsitteleväksi laitokseksi. Tämän johdosta ehdotetaan, että tehtävää hoitaisi tapaturmavirasto.

Sotilastapaturmalaisissa tarkoitettu muutoksenhakujärjestelmä olisi sama kuin työntekijöiden tapaturmavakuutuksessa. Ensimmäiseksi muutoksenhakuasteeksi tulisi tapaturmalautakunta. Uudistuksen toteuttaminen ei vaatisi erityisjärjestelyjä tapaturmalautakunnan kokoonpanossa. Vakuutuslaitoksesta tulisi toinen muutoksenhakuaste. Eräissä asioissa vakuutuslaitoksen päätökseen saisi vielä hakea muutosta korkeimmalta oikeudelta valittamalla.

4. Esityksen taloudelliset vaikutukset

Sotilastapaturmalain nojalla korvattavaksi arvioidaan tulevan vuosittain 1 100—1 300 tapasta. Arvio perustuu tapaturmavirastolta saatuihin tilastolukuihin vuonna 1986 sattuneista ja korvaukseen johtaneista tapaturmista ja sairaustapauksista. Vain kulukorvaustyyppi-

seen korvaukseen johtaneita tapauksia oli noin 600, päivärahakorvaukseen johtaneita tapauksia vajaat 400, pysyvään haitta-asteeseen johtaneita tapauksia 68 ja kuolemantapauksia 13.

Ehdotetun sotilastapaturmalain nojalla korvattaviksi tulevista korvaustapahtumista arvioidaan vastaavasti noin puolen johtavan vain kulukorvausten suorittamiseen. Päivärahata-pauksia arvioidaan tapahtuvan vuosittain noin 400, pysyvään haitta-asteeseen johtavia tapauksia 80 ja kuolemantapauksia 10. Viimeksi mainituista useimmat eivät johtane perhe-eläkkeen maksamiseen.

Alkuvaiheessa uuden järjestelmän vuotuiset kokonaiskustannukset arvioidaan 6 miljoonaksi markaksi. Jos ehdotetun sotilastapaturmalain mukaisen järjestelmän ansionmenetykskorvauksista maksettaisiin veroa, olisivat uuden

järjestelmän nettokustannukset julkiselle sektorille alkuvaiheessa arviolta 5 miljoonaa markkaa vuodessa. Kun sotilasvammalain nojalla suoritetaan nykyisin korvauksia vastaavalle kohderyhmälle noin 4,5 miljoonaa markkaa vuodessa, syntyisi julkiselle sektorille nettolisäkustannuksia näin ollen nykyiseen tilanteeseen verrattuna noin 0,5 miljoonaa markkaa vuodessa.

Ehdotuksen mukainen uusi järjestelmä toimisi täysipainoisesti 35—40 vuoden kuluttua. Tällöin kustannukset olisivat arviolta 110 miljoonaa markkaa, josta nettokustannukset nykyisen verotuksen perusteiden mukaisesti arvioituna olisivat noin 85 miljoonaa markkaa. Vastaavat kustannukset nykyisen järjestelmän mukaisesti olisivat noin 70 miljoonaa markkaa.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

1. Lakiehdotusten perustelut

1.1. Sotilastapaturmalaki

1 §. *Oikeus korvaukseen.* Laki koski sekä aseellista että aseetonta varusmiespalvelusta suorittavaa asevelvollista, siviilipalvelusmiestä, kertausharjoituksissa olevaa reserviläistä, kadettia, päällystöopiston oppilasta ensimmäisen vuosikurssin ajan sekä sotilasmusiikkikoulun soitto-oppilasta. Laki koski myös niitä asevelvollisia nuoria, jotka osallistuvat kutsuntatarkastukseen tai muuhun heidän palveluskelpoisuutensa selvittämistä varten järjestettyyn tarkastukseen, ja erityisjoukko-osastoon, kadettikouluun tai päällystöopistoon pyrkiviä henkilöitä silloin, kun he osallistuvat pääsykokeeseen eivätkä ole valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta annetun lain tai tapaturmavakuutuslain alaisia.

Omaisella tarkoitetaan samaa kuin tapaturmavakuutuslaissa.

2 §. *Sotilastapaturma.* Sotilastapaturmalla tarkoitettaisiin pykälässä mainituissa olosuhteissa sattunutta tapaturmaa. Pääosin olosuhteet ovat vastaavat kuin voimassa olevassa sotilasvammalaissa. Laajennuksena nykyiseen järjestelmään korvattaisiin myös asevelvollisuuteen liittyvän tarkastuksen tai valintako-

keen, sotilasopetuslaitoksen pääsykokeen sekä palvelupaikan ulkopuolella vietetyn säännönmukaisen vapaa-ajan ja palvelukseen liittyvän loman yhteydessä sattuneet tapaturmat.

Tarkoitus on, että tapaturmaturva koskisi kaikkia palvelukseen ja vapaa-aikaan sekä loimiin liittyviä matkoja mukaan lukien tarkastukseen ja valinta- tai pääsykokeeseen välittömästi liittyvät matkat. Palvelupaikan ulkopuolella vietetyllä säännönmukaisella vapaaajalla tarkoitettaisiin päivittäistä iltavapaata ja viikonloppuvapaata. Palvelukseen liittyvällä lomalla tarkoitettaisiin kuntoisuuslomaa ja henkilökohtaista lomaa. Henkilökohtaista syylomaa, jota on mahdollista saada erityisestä syystä anomuksesta, ei ehdotettu lainsäädäntö koskisi.

Korvattavan matkan tarkempi määrittely ei ole mahdollista, koska vapaa-ajan tai loman tosiasiallista käyttötarkoitusta ja viettopaikkaa ei käytännössä pystyttäisi selvittämään. Luvaton poistuminen palvelupaikalta tai siihen kuuluvalla alueella ja tällaisen poistumisen aikana sattunut vahingoittuminen ei oikeuttaisi ehdotetun lain mukaiseen korvaukseen. Koska myös vapaa-aikana ja tavanomaisilla lomilla tapahtuneet vahingoittumiset ehdotetaan korvattaviksi, olisi vahingoittuneen tai sairastuneen mahdollista omaa myötävaikutusta arvi-

oitaessa omaksuttava tapaturmavakuutusjärjestelmän käytäntöä tiukempi tulkinta.

Ehdotetun pykälän mukaan eräät lyhyehköinä aikana syntyneet vammat, joita ei pidetä palvelussairauksina, korvattaisiin. Vastaavainen säännös sisältyy tapaturmavakuutuslakiin.

Sotilastapaturmana korvattaisiin pykälän mukaan myös vamman tai sairauden olennainen paheneminen, kun paheneminen olisi todennäköisesti aiheutunut sotilastapaturmasta. Säännös vastaa tapaturmavakuutuslaissa olevaa säännöstä.

3 §. *Palvelussairaus.* Palvelussairaudella tarkoitettaisiin lain soveltamisalan piiriin kuuluvan henkilön saamaa sairautta, joka todennäköisesti on pääasiallisesti aiheutunut fyysikaalisista, kemiallisista tai biologisista tekijöistä palveluksessa, sekä muuta todennäköisesti palveluksesta aiheutunutta sairautta ja sen olennaisesti pahentamaa sairautta tai vammaa.

Palvelussairauden käsite vastaisi nykyisin sotilasvammalaissa olevaa palvelussairauden käsitettä ja olisi näin ollen laajempi kuin ammattitautilain ammattitaudin käsite. Palvelussairauden käsitteeseen sisältyisivät myös muun muassa sellaiset väestössä yleisesti esiintyvät tartuntataudit, joihin sairastumiselle palvelusolosuhteilla on olennainen vaikutus. Rauhanaajan palveluksessa psyykkisten sairauksien korvattavuuteen suhtauduttaisiin samalla tavoin kuin ammattitautilainsäädännössä yleensäkin.

Tarkoitus on, että nykyinen sotilasvammalain mukainen korvauskäytäntö palvelussairauksien osalta jatkuisi. Palvelussairaudet tulisi jatkossakin korvata mahdollisimman kattavasti.

4 §. *Korvauksen suorittaja.* Ehdotetun lain mukaisia korvausasioita käsitelisi tapaturmavirasto.

5 §. *Korvaukset.* Pykälässä mainituissa asioissa noudatettaisiin tapaturmavakuutuslain, ammattitautilain ja tapaturmakorvausta saavien invaliidihuollosta annetun lain säännöksiä.

Korvausasia pantaisiin vireille joukko-osatossa tai sotilasopetuslaitoksessa taikka sotilasesikunnassa. Siviilipalvelusmiesten osalta vireillepano tapahtuisi siviilipalveluslaitoksen tapaturma-asiamiehen välityksellä.

6 §. *Muun lain mukainen korvaus.* Sotilastapaturmalain mukaiset etuudet otettaisiin huomioon muussa laissa säädettyä korvausta määrättäessä samalla tavoin kuin tapaturmava-

kuutuslain mukaiset etuudet. Ehdotettu pykälä koskisi paitsi etuuksien yhteensovitusta myös muita tilanteita, joissa laissa säädettyistä korvauksista säädetään.

7 §. *Vuosityöansio.* Sotilastapaturmalain mukaiset ansionmenetyskorvaukset määräytyisivät pääosin samalla tavalla kuin tapaturmavakuutuslain mukaiset ansionmenetyskorvaukset. Poikkeuksena olisi tilanne, joka aiheuttaa tarpeen suorittaa tapaturma- tai perhe-eläkettä. Tällöin korvauksen perusteena käytettäisiin vähintään tapaturmavakuutuslain 16 §:n 6 momentissa säädettyä vuosityöansion vähimmäismäärää kahdella kerrottuna.

8 §. *Korvauksen suorittaminen.* Korvauksia ryhdyttäisiin suorittamaan vasta sen jälkeen, kun vahingoittunut tai sairastunut vapautuu palveluksesta eikä kuulu enää valtion ylläpidon piiriin.

Haittaraha, joka on korvausta yleisestä haitasta, sekä sotilastapaturmasta tai palvelussairaudesta johtuva tarpeellinen sairaanhoito, jos valtio ei ole velvollinen sitä muulla perusteella antamaan, olisi mahdollista myöntää myös palvelusajalta.

9 §. *Voimaantulo.* Pykälässä on lain voimaantulosäännös.

Laki koskisi niitä sotilastapaturmia, jotka sattuvat lain tultua voimaan ja niitä palvelussairauksia, jotka ilmenevät lain tultua voimaan.

Palvelussairauksien osalta saattaa sairauden ilmenemishetken tarkka määrittäminen olla vaikeata. Tällöin olisi kiinnitettävä huomiota palvelusaikaan. Sotilastapaturmalain säännökset vastaavat pitkälti nykyisin sotilasvammalain mukaan sovellettavaa säännöstä, jonka mukaan, jollei erityisestä syystä muuta johdu, sairauden ilmenemishetkenä pidetään sitä ajankohtaa, jona henkilö ensimmäisen kerran hakeutuu lääkärin tutkittavaksi silloin tai myöhemmin palvelussairaudeksi todetun sairauden johdosta.

1.2. Laki Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan annetun lain 18 §:n muuttamisesta

18 §. *Sairaus- ja tapaturmakorvaukset.* Pykälä sisältää viittauksen rauhanturvaamishenkilöstön ja rauhanturvaamistehtäviin koulutettavien henkilöiden sotilastapaturmien ja palve-

lussairauksien korvaamisesta sotilastapaturmalain mukaan.

1.3. Laki taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta

1 §. Ehdotetun lain piiriin kuuluisivat Suomen kansalaiset ja Suomessa pysyvästi asuvat ulkomaalaiset, jos heille on aiheutunut ruumiinvamma puolustusvoimille kuuluvista taisteluvälineistä silloin, kun henkilön korvaus ei määräydy valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta annetun lain, tapaturmavakuutuslain tai sotilastapaturmalain mukaan. Edellytyksenä olisi lisäksi, etteivät vahingon aiheuttaneet taisteluvälineet ole olleet oikeudettomasti muun kuin puolustusvoimien hallussa.

2 §. Valtiolla olisi pykälän mukaan huolimattomuudesta riippumaton, ankara vastuu, jolloin kenenkään syyllisyys ei olisi korvaamisen edellytyksenä.

3 §. Vahingonkorvausta lain mukaan määrättäessä noudatettaisiin soveltuvin osin, mitä vahingonkorvauslaissa on korvattavasta vahingosta, myötävaikutuksesta vahingon syntyyn, kuolinpesän osakkaiden oikeudesta kanteen nostoon ja laillisesta oikeuspaikasta säädetty. Korvaus käsittäisi hyvityksen ruumiinvammasta, mikä merkitsisi sitä, että vahingoittuneella olisi oikeus saada korvausta esimerkiksi sairaanhoitokuluista, tulojen vähentymisestä, säyrystä, viasta tai muusta pysyvästä haitasta. Oikeus olisi myös korvaukseen elatuksen vähentymisestä ja hautauskuluista kuolemantapauksessa. Jos vahingoittuneen puolelta olisi myötävaikutettu vahingon syntymiseen, olisi korvaus soviteltavissa.

4 §. Pykälän mukaan korvausta olisi vaadittava kymmenen vuoden kuluessa vahingon tapahtumisesta. Erityisestä syystä korvaus voitaisiin maksaa myöhemminkin tehdystä vaatimuksesta.

Valtion puhevaltaa käyttäisi pääesikunta.

5 §. Henkilö saattaa olla oikeutettu saamaan korvausta muunkin lain mukaan. Muun lain mukaista korvausta määrättäessä tämän lain mukaiset korvaukset käyttäytyvät kuten tapaturmavakuutuslain mukaiset korvaukset.

6 §. Pykälässä on lain voimaantulosäännös.

2. Voimaantulo

Lait ehdotetaan tuleviksi voimaan 1 päivänä tammikuuta 1991.

Sotilastapaturmalaki koskisi niitä sotilastapaturmia, jotka sattuvat lain tultua voimaan, sekä niitä palvelussairauksia, jotka ilmenevät lain tultua voimaan.

Sotilasvammalaki jäisi sellaisenaan voimaan toistaiseksi koskemaan niiden henkilöiden korvausturvaa, joiden korvaukseen oikeuttava vamma tai sairaus on ilmennyt ennen ehdotetun sotilastapaturmalain voimaantuloa. Sotilasvammalakia ei ehdoteta kumottavaksi, koska sen nojalla tullaan korvauksia suorittamaan vielä useiden vuosien ajan. Tällöin korvausturva saattaa edellyttää lain muuttamista. Jos laki kumotaan, ei sen muuttaminen ole mahdollista, jolloin sotainvalidien korvausturvan kehittäminen keskeytyisi.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

1.

Sotilastapaturmalaki

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Oikeus korvaukseen

Sotilastapaturmasta ja palvelussairaudesta vahingoittuneella tai sairastuneella ja hänen omaisellaan on oikeus korvaukseen valtion varoista niin kuin tässä laissa säädetään.

Oikeutta korvaukseen ei ole sellaisella puolustusvoimien palveluksessa olevalla henkilöllä eikä hänen omaisellaan, jonka oikeus korvaukseen määräytyy valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta annetun lain (/) tai tapaturmavakuutuslain (608/48) mukaan.

2 §

Sotilastapaturma

Sotilastapaturmalla tarkoitetaan tässä laissa tapaturmaa, joka on aiheuttanut vamman tai sairauden:

1) asevelvollisuuden suorittamiseen liittyvässä tarkastuksessa tai valintakokeessa, sotilasopetuslaitoksen pääsykokeessa taikka näihin välittömästi liittyvällä matkalla;

2) palvelukseen astumiseen ja siitä kotiuttamiseen sekä vapaa-aikaan ja lomiin välittömästi liittyvillä matkoilla;

3) palveluksessa, palveluspaikalla tai siihen kuuluvalla alueella taikka palveluksen edellyttämällä matkalla; taikka

4) palveluspaikan ulkopuolella vietetyllä säännönmukaisella vapaa-ajalla ja palvelukseen liittyvällä lomalla.

Henkilön 1 momentissa tarkoitetuissa olosuhteissa saama vamma, joka on syntynyt lyhyehkönä, enintään yhden vuorokauden pituisena aikana ja jota ei korvata palvelussairautena, voidaan sen mukaan mitä työtapaturmista on säädetty, katsoa sotilastapaturman aiheuttamaksi.

Sotilastapaturmana korvataan myös muun kuin sotilastapaturman aiheuttaman vamman tai sairauden olennainen paheneminen, jos paheneminen on todennäköisesti aiheutunut sotilastapaturmasta.

3 §

Palvelussairaus

Palvelussairaudella tarkoitetaan tässä laissa:

1) ammattitautilain (1343/88) mukaiseksi ammattitaudiksi katsottavaa sairautta;

2) muuta sairautta, jos se todennäköisesti on palveluksesta aiheutunut; sekä

3) muuta sairautta tai vammaa, jos se todennäköisesti on palveluksen olennaisesti pahentama.

4 §

Korvauksen suorittaja

Tämän lain mukaisia korvauksia koskevat asiat käsittelee tapaturmavirasto.

5 §

Korvaukset

Korvauksen hakemisesta, korvausvelvollisuudesta, korvauksesta, korvausasioiden käsittelystä, korvauksensaajan puhevallan käyttämisestä, osallistumisesta tapaturmalautakunnan toiminnasta aiheutuviin kustannuksiin, muutoksenhausta, takautumisoikeudesta ja velvollisuudesta tietojen antamiseen on, jollei tästä laista muuta seuraa, soveltuvin osin voimassa, mitä tapaturmavakuutuslaissa, ammattitautilaissa ja tapaturmakorvausta saavien invalidihuollosta annetussa laissa (592/63) säädetään. Tapaturmavirastosta on tällöin voimassa, mitä vakuutuslaitoksesta säädetään.

6 §

Muun lain mukainen korvaus

Muussa laissa säädettyä korvausta määrättäessä tämän lain mukaiset etuudet otetaan huomioon samalla tavoin kuin tapaturmavakuutuslain mukaiset etuudet.

7 §

Vuosityöansio

Tapaturma- ja perhe-eläkettä määrättäessä vuosityöansioksi on katsottava vähintään tapaturmavakuutuslain 16 §:ssä tarkoitettu vuosityöansio. Vuosityöansion vähimmäismäärä on kuitenkin tapaturmavakuutuslain 16 §:n 6 momentissa tarkoitettu vuosityöansio kahdella kerrottuna.

8 §

Korvauksen suorittaminen

Korvaus suoritetaan vahingoittuneelle ja sairastuneelle palveluksesta vapautumisen jälkeiseltä ajalta.

Haittaraha voidaan suorittaa ja sairaanhoito korvata myös palvelusajalta.

9 §

Voimaantulo

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Tätä lakia sovelletaan vammoihin ja sairauksiin, jotka ilmenevät lain tultua voimaan.

2.

Laki

Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan annetun lain 18 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan 29 päivänä kesäkuuta 1984 annetun lain (514/84) 18 § seuraavasti:

18 §

Sairaus- ja tapaturmakorvaukset

Rauhanturvaamishenkilöstöön kuuluvalla ja 5 §:ssä tarkoitettussa koulutuksessa olevalle sotilastapaturmasta ja palvelussairaudesta mak-

settavasta korvauksesta säädetään sotilastapaturmalaissa (/).

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

3.

Laki

taisteluvälineiden siviilihenkilöille aiheuttamien tapaturmien korvaamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Tämän lain mukaan suoritetaan korvausta Suomen kansalaisen ja Suomessa pysyvästi

asuvan ulkomaalaisen tapaturmaisesti saamasta ruumiinvammasta, jos se on aiheutunut puolustusvoimille kuuluvista aseista, ammu-

sista, miinoista, räjähdysaineista tai muista taisteluvälineistä, jotka eivät ole oikeudettomasti olleet muun kuin puolustusvoimien hallussa. Korvausta ei suoriteta, jos vahingoittuneella on oikeus korvaukseen valtion virkamiesten tapaturmakorvauksesta annetun lain (/), tapaturmavakuutuslain (608/48) tai sotilastapaturmalain (/) mukaan.

2 §

Valtio vastaa vahingosta tuottamuksesta riippumatta.

3 §

Korvauksesta on soveltuvien osin voimassa mitä vahingonkorvauslain (412/74) 5 luvussa, 6 luvun 1 §:ssä sekä 7 luvun 3 ja 4 §:ssä säädetään.

4 §

Korvausta on vaadittava kymmenen vuoden kuluessa vahingon tapahtumisesta. Erityisestä syystä korvaus voidaan maksaa, vaikka korvausta on haettu tätä myöhemmin.

Valtion puhevaltaa tämän lain mukaisissa korvausasioissa käyttää pääesikunta.

5 §

Samasta ruumiinvammasta muun lain mukaan maksettavasta korvauksesta vähennetään tämän lain mukaan suoritettu korvaus.

6 §

Tämä laki tulee voimaan päivänä kuuta 199 .

Tätä lakia sovelletaan ruumiinvammaan, joka on syntynyt lain tultua voimaan.

Helsingissä 29 päivänä kesäkuuta 1990

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Ministeri *Tuulikki Hämäläinen*

2.

Laki**Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan annetun lain 18 §:n muuttamisesta**

Eduskunnan päätöksen mukaisesti muutetaan Suomen osallistumisesta Yhdistyneiden Kansakuntien rauhanturvaamistoimintaan 29 päivänä kesäkuuta 1984 annetun lain (514/84) 18 § seuraavasti:

Voimassa oleva laki

18 §

Sairaus- ja tapaturmakorvaukset

Rauhanturvaamishenkilöstöön kuuluvalla ja 5 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa olevalle palveluksessa tai matkalla palvelukseen palvelussuhteen alkaessa taikka kotipaikkakunnalle välittömästi palvelussuhteen päättyessä aiheutuneen ruumiinvamman ja sairauden johdosta valtion varoista vahingoittuneelle tai sairastuneelle itselleen, hänen omaisilleen sekä kuolinpesälle kotimaassa suoritettavasta korvauksesta on voimassa, mitä sotilasvammalaissa (404/48) on säädetty. Korvaus on kuitenkin suoritettava valtion viran- ja toimenhaltijain tapaturmakorvauksesta annetun lain (154/35) säännösten mukaisena, jos siten määräytyvä korvaus on suurempi kuin sotilasvammalain mukainen korvaus.

Ehdotus

18 §

Sairaus- ja tapaturmakorvaukset

Rauhanturvaamishenkilöstöön kuuluvalla ja 5 §:ssä tarkoitetussa koulutuksessa olevalle sotilastapaturmasta ja palvelussairaudesta maksettavasta korvauksesta säädetään sotilastapaturmalaissa (/).

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

